

VIDURA NEETHI - UDYOGA PARVAM

CHAPTER 35

iti śrīmahābhāratē udyōgaparvaṇi prajāgaraparvaṇi
vidurahitavākyaē pañchatrimśō'dhyāyaḥ

dhṛtarāṣṭra uvācha

brūhi bhūyō mahābuddhē dharmārthasahitaṃ vachaḥ
śarṇvatō nāsti mē tṛptirvichitrāṇīha bhāṣasē 1

vidura uvācha

sarvatīrthēṣu vā snānaṃ sarvabhūtēṣu chārjavam
ubhē ētē samē syātāmārjavam vā viśiṣyatē 2

ārjavam pratipadyasva putrēṣu satataṃ vibhō
iha kīrtiṃ parāṃ prāpya prētya svargamavāpsyasi 3

yāvatkīrtirmanuṣyasya puṇyā lōkēṣu gīyatē
tāvatsa puruṣavyāghra svargalōkē mahīyatē 4

atrāpyudāharantīmamitihāsaṃ purātanam
virōchanasya saṃvādaṃ kēśinyarthē sudhanvanā 5

kēśinyuvācha

kiṃ brāhmaṇāḥ svichChrēyāṃsō ditijāḥ svidvirōchana
atha kēna sma paryaṅkaṃ sudhanvā nādhirōhati 6

virōchana uvācha

prājāpatyā hi vai śrēṣṭhā vayaṃ kēśini sattamāḥ
asmākaṃ khalvimē lōkāḥ kē dēvāḥ kē dvijātayaḥ 7

kēśinyuvācha

ihaivāssva pratīkṣāva upasthānē virōchana
sudhanvā prātarāgantā paśyēyaṃ vāṃ samāgatau 8

virōchana uvācha

tathā bhadrē kariṣyāmi yathā tvaṃ bhīru bhāṣasē □
sudhanvānaṃ cha māṃ chaiva prātardraṣṭāsi saṅgatau □ 9□

vidura uvācha □

anvālabhē hiraṇmayaṃ prāhrādē'haṃ tavāsanam □
ēkatvamupasampannō na tvāsēyaṃ tvayā saha □ 10□

virōchana uvācha □

anvāharantu phalakaṃ kūrchaṃ vāpyatha vā bṛsīm □
sudhanvanna tvamarhō'si mayā saha samāsanam □ 11□

sudhanvōvācha □

pitāpi tē samāsīnamupāsītaiva māmadhaḥ □
bālaḥ sukhaidhitō gēhē na tvaṃ kiṃ chana budhyasē □ 12□

virōchana uvācha □

hiraṇyaṃ cha gavāśvaṃ cha yadvittamasurēṣu naḥ □
sudhanvanvipaṇē tēna praśnaṃ pṛchChāva yē viduḥ □ 13□

sudhanvōvācha □

hiraṇyaṃ cha gavāśvaṃ cha tavaivāstu virōchana □
prāṇayōstu paṇaṃ kṛtvā praśnaṃ pṛchChāva yē viduḥ □ 14□

virōchana uvācha □

āvāṃ kutra gamiṣyāvaḥ prāṇayōrvipaṇē kṛtē □
na hi dēvēṣvahaṃ sthātā na manuṣyēṣu karhi chit □ 15□

sudhanvōvācha □

pitaraṃ tē gamiṣyāvaḥ prāṇayōrvipaṇē kṛtē □
putrasyāpi sa hētōrhi prahrādō nāṅṛtaṃ vadēt □ 16□

prahlāda uvācha □

imau tau sampradṛṣyētē yābhyāṃ na charitaṃ saha □
āśīviṣāviva kruddhāvēkamārgamihāgatau □ 17□

kiṃ vai sahaiva charatō na purā charataḥ saha □
virōchanaitatpṛchChāmi kiṃ tē sakhyaṃ sudhanvanā □ 18□

virōchana uvācha □

na mē sudhanvanā sakhyaṃ prāṇayōrvipaṇāvahē □
prahrāda tattvāmṛpChāmi mā praśnamanṛtaṃ vadīḥ □ 19□

prahlāda uvācha □

udakaṃ madhuparkaṃ chāpyānayanu sudhanvanē □
brahmannabhyarchanīyō'si śvētā gauḥ pīvarī kṛtā □ 20□

sudhanvōvācha □

udakaṃ madhuparkaṃ cha patha ēvārpitaṃ mama □
prahrāda tvam tu nau praśnaṃ tathyaṃ prabrūhi pṛchChatōḥ □ 21□

prahlāda uvācha □

purtō vānyō bhavānbrahmansākṣyē chaiva bhavētsthitaḥ □
tayōrvivadatōḥ praśnaṃ kathamasmadvibhō vadēt □ 22□

atha yō naiva prabrūyātsatyam vā yadi vānṛtam □
ētatsudhanvanpṛchChāmi durvivaktā sma kiṃ vasēt □ 23□

sudhanvōvācha □

yāṃ rātrimadhivinnā strī yāṃ chaivākṣa parājitaḥ □
yāṃ cha bhārābhitaṅgō durvivaktā sma tāṃ vasēt □ 24□

nagarē pratiruddhaḥ sanbahirdvārē bubhukṣitaḥ □
amitrānbhūyasaḥ paśyandurvivaktā sma tāṃ vasēt □ 25□

pañcha paśvanṛtē hanti daśa hanti gavānṛtē □
śatamaśvānṛtē hanti sahasraṃ puruṣānṛtē □ 26□

hanti jātānajātāṃścha hiraṇyārthō'nṛtaṃ vadan □
sarvaṃ bhūmyanṛtē hanti mā sma bhūmyanṛtaṃ vadīḥ □ 27□

prahlāda uvācha □

mattaḥ śrēyānaṅgirā vai sudhanvā tvadvirōchana □
mātāsya śrēyasī mātustasmāttvaṃ tēna vai jitaḥ □ 28□

virōchana sudhanvāyaṃ prāṇānāmīśvarastava □
sudhanvanpunarichChāmi tvayā dattaṃ virōchanam □ 29□

sudhanvōvācha □

yaddharmamavrṇīthāstvam na kāmādanṛtaṃ vadīḥ □
punardadāmi tē tasmātputraṃ prahrāda durlabham □ 30□

ēṣa prahrāda putrastē mayā dattō virōchanaḥ □
pādaprakṣālanam kuryātkumāryāḥ sannidhau mama □ 31□

vidura uvācha □

tasmādrājēndra bhūmyarthē nāṅṛtaṃ vaktumarhasi □
mā gamaḥ sa sutāmātyō'tyayaṃ putrānanubhraman □ 32□

na dēvā yaṣṭimādāya rakṣanti paśupālavat □
yaṃ tu rakṣitumichChanti buddhyā saṃvibhajanti tam □ 33□

yathā yathā hi puruṣaḥ kalyāṇē kurutē manaḥ □
tathā tathāsyā sarvārthāḥ sidhyantē nātra saṃśayaḥ □ 34□

na Chandāṃsi vṛjināttārayanti
āyāvinaṃ māyayā vartamānam □
nīḍaṃ śakuntā iva jātapakṣāś
Chandāṃsyēnam prajahatyantakālē □ 35□

mattāpānam kalahaṃ pūgavairam
bhāryāpatyōrantaram jñātibhēdam □
rājadviṣṭam strīpumāṃsōrvivādam
varjyānyāhuryaścha panthāḥ praduṣṭhaḥ □ 36□

sāmudrikaṃ vaṇijam chōrapūrvam
śalāka dhūrtam cha chikitsakam cha □
arim cha mitraṃ cha kuśīlavam cha
naitānsākhyēṣvadhikurvīta sapta □ 37□

mānāgnihōtramuta mānamaunam
mānēnādhītamuta mānayajñam □
ētāni chatvāryabhayaṅkarāṇi
bhayam prayachChantyayathā kṛtāni □ 38□

agāra dāhī garadaḥ kuṇḍāśī sōmavikrayī □
parva kāraścha sūchī cha mitra dhrukpāradārikaḥ □ 39□

bhrūṇahā guru talpī cha yaścha syātpānapō dvijaḥ □
atitīkṣṇaścha kākaścha nāstikō vēda nindakaḥ □ 40□

sruva pragrahaṇō vrātyaḥ kīnāśaśchārthavānapi □
rakṣētyuktaścha yō hiṃsyātsarvē brahmaṇhaṇaiḥ samāḥ □ 41□

tr̥ṇōklayā jñāyatē jātarūpaṃ
yugē bhadrō vyavahārēṇa sādhuḥ □
sūrō bhayēṣvarthakṛchChrēṣu dhīraḥ
kṛchChrāsvāpatsu suhṛdaśchārayaś cha □ 42□

jarā rūpaṃ harati hi dhairyamāśā
mṛtyuḥ prāṇāndharmacharyāmasūyā □
krōdhaḥ śriyaṃ śīlamanārya sēvā
hriyaṃ kāmāḥ sarvamēvābhimānaḥ □ 43□

śrīrmaṅgalātprebhavati prāgalbhyātsampravardhatē □
dākṣyāttu kurutē mūlaṃ saṃyamātpratitiṣṭhati □ 44□

aṣṭau guṇāḥ puruṣaṃ dīpayanti
prajñā cha kaulyaṃ cha damaḥ śrutaṃ cha □
parākramaśchābahu bhāṣitā cha
dānaṃ yathāśakti kṛtajñatā cha □ 45□

ētānguṇāṃstāta mahānubhāvān
ēkō guṇaḥ saṃśrayatē prasahya □
rājā yadā satkurutē manuṣyaṃ
sarvānguṇānēṣa guṇō'tibhāti □ 46□

aṣṭau ṛpēmāni manuṣyalōkē
svargasya lōkasya nidarśanāni □
chatvāryēṣāmanvavētāni sadbhiś
chatvāryēṣāmanvavayanti santaḥ □ 47□

yajñō dānamadhyayanaṃ tapaś cha
chatvāryētānyanvavētāni sadbhiḥ □
damaḥ satyamārjavamānṛśaṃsyam
chatvāryētānyanvavayanti santaḥ □ 48□

na sā sabhā yatra na santi vṛddhā
na tē vṛddhā yē na vadanti dharmam □
nāsau harmō yatana satyamasti
na tatsatyaṃ yachChalēnānuviddham □ 49□

satyaṃ rūpaṃ śrutaṃ vidyā kaulyaṃ śīlaṃ balaṃ dhanam □
śauryaṃ cha chirabhāṣyaṃ cha daśaḥ saṃsargayōnayaḥ □ 50□

pāpaṃ kurvanpāpakīrtiḥ pāpamēvāśnutē phalam □
puṇyaṃ kurvanpuṇyakīrtiḥ puṇyamēvāśnutē phalam □ 51□

pāpaṃ prajñāṃ nāśayati kriyamāṇaṃ punaḥ punaḥ □
naṣṭaprajñāḥ pāpamēva nityamārabhatē naraḥ □ 52□

puṇyaṃ prajñāṃ vardhayati kriyamāṇaṃ punaḥ punaḥ □
vṛddhaprajñāḥ puṇyamēva nityamārabhatē naraḥ □ 53□

asūyakō danda śūkō niṣṭhurō vairakṛnnaraḥ □
sa kṛchChraṃ mahadāpnōtō nachirātpāpamācharan □ 54□

anasūyaḥ kṛtaprajñāḥ śōbhanānyācharansadā □
akṛchChrātsukhamāpnōti sarvatra cha virājatē □ 55□

prajñāmēvāgamayati yaḥ prājñēbhyaḥ sa paṇḍitaḥ □
prājñō hyavāpya dharmārthau śaknōti sukhamēdhitum □ 56□

divasēnaiva tatkuryādyēna rātau sukhaṃ vasēt □
aṣṭa māsēna tatkuryādyēna varṣāḥ sukhaṃ vasēt □ 57□

pūrvē vayasi tatkuryādyēna vṛddhasukhaṃ vasēt □
yāvajjivēna tatkuryādyēna prētya sukhaṃ vasēt □ 58□

jīrṇamannaṃ praśaṃsanti bhāryaṃ cha gatayauvanām □
śūraṃ vigatasaṅgrāmaṃ gatapāraṃ tapasvinam □ 59□

dhanēnādharma labdhēna yachChidramapidhīyatē □
asaṃvṛtaṃ tadbhavati tatō'nyadavadīryatē □ 60□

gururātmavatām śāstā śāsā rājā durātmanām □
atha prachChannapāpānām śāstā vaivasvatō yamaḥ □ 61□

ṛṣīṇām cha nadīnām cha kulānām cha mahāmanām □
prabhavō nādhigantavyaḥ strīṇām duścharitasya cha □ 62□

dvijātipūjābhiratō dātā jñātiṣu chārjavī □
kṣatriyaḥ svargabhāgrājaṃśchiraṃ pālayatē mahīm □ 63□

suvarṇapuṣpām pṛthivīm chinvanti puruṣāstrayaḥ □
śūraścha kṛtavidyaścha yaścha jānāti sēvitum □ 64□

buddhiśrēṣṭhāni karmāṇi bāhumadhyāni bhārata □
tāni jaṅghā jaghanyāni bhārapratyavarāṇi cha □ 65□

duryōdhanē cha śakunau mūḍhē duḥśāsanē tathā □
karṇē chaiśvaryamādhāya katham tvam bhūtimichChasi □ 66□

sarvairguṇairupētāścha pāṇḍavā bharatarṣabha ॥
pitṛvattvayi vartantē tēṣu vartasva putravat ॥ 67॥

॥ iti śrīmahābhāratē udyōgaparvaṇi prajāgaraparvaṇi
vidurahitavākyaḥ pañchatrimśō'dhyāyaḥ ॥ 35॥

Sri Amritananda Natha Guruvu Garu, Amrita Nilayam, Gowravaram Village & Post, Kavali Mandal, Nellore District, Andhra Pradesh.
Phone Number: +91 9493475515 | www.amritanilayam.org